

EL MEU MESALLES

Joan Anguera

«No vull acabar tocant la melòdica davant de Can Jorba!!!» Aquest va ser un dels crits-emblema que llançava el Mesalles, mig en conya, mig seriosament, durant una època, quan ja tenia tot allò ple.

Explico l'anècdota perquè hi ha dos elements que daten la frase: la melòdica era (no sé si encara n'hi ha) un instrument de música com una flauta, però amb teclat, que produïa un so força desagradable, pel meu gust, i que va estar de moda durant uns pocs anys (em sembla que va sortir al mateix temps que una cançó que es deia «La Yenka»). Tant és, vull dir que fa molt de temps..., i a més Can Jorba encara era Can Jorba.

Davant de Can Jorba hi havia un home que demanava caritat tot tocant amb una melòdica: «Rosó», «N'és la moreneta la fe del poble català...» i altres perles per l'estil.

Tot això, per explicar que el cabreig del Mesalles amb la situació cultural, sobretot la teatral, d'aquest país ja venia de lluny, de sempre, almenys des que jo el vaig conèixer.

La seva argumentació era definitiva: «Sóc un bon director de teatre? Com tants, i millor que molts? Tinc dret a fer el teatre que vull, el que m'agrada, encara que molesti els que manen? Tinc dret a dir, amb el meu art, que no m'agrada la política cultural d'aquest país? Per què no tinc feina?»

El que vull dir ara és que era un extraordinari director de teatre. Dels millors amb qui he treballat, sinó el millor, sobretot perquè era un director complet. I ho voldria exemplificar, molt breument, en quatre exemples, pensant en els espectacles que va dirigir a la nostra companyia: La Gàbia Teatre de Vic.

Era una persona totalment compromesa amb la cultura d'aquest país. Llibertari a la seva manera, però compromès. Crític? Sí, és clar. Què havia de ser un artista com ell en les condicions que ens ha tocat de viure? Però voldria aclarir un element que de vegades potser queda borrós o poc analitzat quan es parla d'ell: No era un «rebentador» perquè sí, per ganes d'anar a la contra, per «immaduresa», per ganes de «tocar la pera» simplement a les institucions perquè era un rebel i prou...

La majoria de la seva crítica la va exercir amb la seva obra. Com ha de ser. Posant en escena textos que exemplificaven el seu discurs crític. Repassem, si no, tot el seu extens currículum, i llegim atentament els seus escrits als programes de mà on explica què l'ha dut a muntar cadascuna de les obres.

Poso només un exemple. Al començament del 1992 (fa quinze anys!), posa en escena amb La Gàbia *L'art de la comèdia*, d'Eduardo de Filippo. Transcriu només el començament de la magistral explicació que va escriure per al programa de mà, en què diu per què ha triat precisament aquesta obra:

L'art de la confusió.

En aquesta època de gran desordre i confusió, període de *prêt à porter*, de *prêt à penser* de *fast-food* intel·lectual, on les obres no són allò que compta, sinó que és més important allò que es diu d'elles, el soroll i l'aparença amb prou feines camuflen un dirigisme cultural i una mandra endèmica i anquilosadora per part de l'Administració i els seus polítics i funcionaris per plantejar-se una política teatral democràtica i vitalitzant, les paraules d'Orestes Campese, l'altre ego d'Eduardo, expliquen una sàvia hipòtesi contundent i emblemàtica... «Una veritable crisi teatral no rendiria res a ningú, mentre que la confusió feta passar per crisi teatral, es converteix en un títol de renda per part dels confusionaris».

Ara i aquí, de la mateixa manera que passava l'any 1964 a Itàlia, quan la democràcia estava també complint la majoria d'edat, des de la cultura, des del teatre, el comediant, l'artista de la comèdia, el Narcís que s'escup a la cara, vol parlar de la no-conformitat, de la revolta i del rebuig i vol deixar de ser una Antígona muda que xiscla en silenci. En el mercat teatral regna la confusió i cadascú s'ha d'arreglar amb els criteris establerts en tensió amb la seva pròpia manera de pensar...

I l'escrit continua amb la mateixa lucidesa... Mesalles condensat!

En segon lloc no descobreixo res si dic que Mesalles era un intel·lectual enorme, en el sentit de curiositat i coneixement, que abans d'enfrontar-se a una obra, en treballava tots els referents: l'autor, és clar, el seu temps, les seves influències en tots els nivells artístics i, diguem-ne, filosòfics o de pensament. Coneixia i analitzava altres posades en escena que s'haguessin fet de l'obra, si era el cas. I la sabia projectar de manera pedagògica a l'actor amb altres referents, sobretot cinematogràfics, dels quals tenia un coneixement extraordinari.

El testimoni més concret del que dic és la seva mítica «bossa». Mesalles era un gegant que es passejava amb una bossa plena de llibretes, llibres, discs compactes, vídeos i altres tresors, que només ell era capaç de portar, perquè la resta de mortals no podíem ni alçar-la.

Quan li deies: «Però Mesalles, on vas amb tot això?», ell feia esclatar aquell riure que engegava amb la boca tancada i t'omplia de «capellans» i que després s'obria al crit sincopat que sempre l'ha descobert, per únic, fos on fos.

La preparació de cada obra del Mesalles pesava quintars!

En tercer lloc, tenia una concepció de l'espectacle en la seva globalitat fora del que era comú. Perquè s'ho treballava molt. Arribava el primer dia d'assaig amb un bloc molt gros en què en una plana hi duia enganxat un tros del text original i a la del costat hi tenia apuntat amb una lletra inintel·ligible totes les intencions, els subtextos, ritmes, tons, transicions, referents... Tot això trufat de dibuixos, esquemes d'escenografies, idees de vestuari i jeroglífics que segurament només comprenia ell. I així tota l'obra.

Sempre tenia present, i insistia en explicar-ho, que treballàvem en un «espectacle que l'havia d'entendre el públic i que n'havia de gaudir, que era qui pagava per veure'l!». Que per complicada o densa que fos l'obra que representàvem, la seva feina i la dels actors, escenògrafs, il·luminadors, figurinistes... consistia a facilitar-la i fer que el públic en gaudís.

I també vull posar un exemple molt clar: Va dirigir també amb La Gàbia Teatre dos Beckett: *Tot esperant Godot* i *Fi de partida*. Tothom sap que Beckett no és senzill, que descriu mons molt particulars, que teatralment és complicat de posar en escena, que l'etiqueta de «teatre de l'absurd» pot acabar resultant molt feixuga. I a més no oblidem que parlem dels anys vuitanta i que tampoc no s'havien vist tantes obres de l'irlandès per aquí. Doncs Mesalles va creure profundament que

Beckett podia ser per al «gran públic». I ho va aconseguir. I sense canviar-ne ni una coma, perquè Mesalles era molt respectuós amb els textos. Que es pugui fer entendre bé, riure-hi, gaudir-ne i omplir una sala (Villarroel) durant un mes amb el *Godot* (1984) i amb una companyia de teatre amb uns mitjans econòmics més que limitats té un mèrit, i que s'aconsegueixi més tard (1990) tot això amb *Fi de partida* (Mercat de les Flors) i que a més et felicités tota la crítica i omplis cada vespre, només està a l'abast dels grans, segons el meu parer.

I finalment, era un molt bon director d'actors. I en aquest punt crec que tothom hi està d'acord, no només els que hem treballat amb ell, també els espectadors. Això es nota quan estàs assegut a la butaca.

Treballar amb Mesalles era una festa constant! Ell volia fer teatre, i quan això passava era feliç. La disciplina i la serietat en el treball anaven de bracet amb un bon humor constant.

Amb La Gàbia treballàvem a la nostra nau industrial que havíem convertit en local d'assaig amb tot l'amor del món, però on hi feia, a l'hivern, un fred considerable malgrat les tristes estufes de clofolla. I a més els assaigs eren al matí! Per a Mesalles, que vivia joiosament la nit, allò era duríssim. Però sempre hi va ser puntual (excepte un dia que quan, en veure que no arribava, el vàrem anar a despertar; ens el vàrem trobar vestit assegut al llit i adormit tot cordant-se les sabates!) Arribava, es fregava les mans molt fort i molta estona, feia uns crits eixordadors i començàvem. Era molt meticulós. Quan li agradava reia i picava de mans com un nen grandot i quan havia de revisar un moment pujava a l'escenari i explicava com ho volia, amb uns moviments sense cap sincronització que ens obligaven a reposar a lloc tot l'utilatge que havia anat per terra. Mai una indicació fora de lloc. Tancava els ulls molt fort i donava les instruccions amb un llenguatge precís i de manera exhaustiva. Sabia deixar proposar a l'actor i en treia el millor. El 1993 ens dirigí *American Buffalo*, de David Mamet (Cesc Pérez, avui a Els Joglars, hi feia el seu primer paper «important» de composició i la crítica li va atorgar el premi Revelació). Els resultats, amb nosaltres, sempre van ser èxits totals, de crítica i públic, com se sol dir, però sobretot de gust per la feina, que és la que més ens agradava a tots, i que vàrem tenir el privilegi de fer-la amb condicions econòmiques precàries però amb l'enorme riquesa del seu talent i la seva amistat.

Són quatre pinzellades molt esquemàtiques sobre una feina concreta amb el Jordi, durant una època.

Però és que a més érem amics des de molt abans. Ens vàrem conèixer el 1980, quan va escriure *Els Beatles contra els Rolling Stones*, que subtitulà *La balada dels nois dels cabells llargs*, en aquella època tots dos (jo diria que ell força més) portàvem els cabells molt llargs i fèiem bastant riure quan anàvem junts, perquè ell, amb tota la seva còrpora, semblava el bruixot de la tribu i jo l'aprenent.

La seva casa al costat de l'Hospital Militar era punt de reunió per parlar, conspirar i fer-hi de tot.

Amb el Joan Ollé i el Pere Planella (més tard també el José Sanchis Sinisterra) vàrem crear el que es va anomenar «Col·lectiu de Directors». I vàrem redactar una mena de manifest (que llegit avui encara té força validesa) on expressàvem la nostra inquietud per com començava a caminar la política teatral els primers anys de la Generalitat postfranquista. Només demanàvem que ens facilitessin poder treballar fent el teatre que ens interessava als quatre, un espai per preparar i exhibir un teatre no comercial que tingués en compte els nous llenguatges i les noves

dramatúrgies. No ens van fer cas. El manifest es va publicar al número 25 de la revista *Estudis Escènics*, de l'Institut del Teatre, amb una amable introducció de Jordi Coca on constata que: «sempre estem al mateix lloc. Francament no sé si haig de signar aquesta nota a Barcelona l'any 1911, 1976 o bé el 1984».

Vàrem intentar fer un «Espectacle Brossa» itinerant al Palau Güell. Només en va quedar el preciós «Brossàrium» que el Jordi sol va estrenar el 1982 a Sitges.

Cadascú pel seu compte, però veient-nos sovint, consultant-nos i parlant sobre el treball dels altres anàvem fent la nostra. Vaig fer més coses amb ell, però ja fora de La Gàbia. I a més ens vàiem a l'Institut del Teatre on tots fèiem classes.

Anàvem a Avinyó, al festival, o seguíem el que es feia més o menys a prop, com el dia que l'Ollé ens va trucar urgentment «que el Kantor presentava a Múrcia el seu *Wielopole-Wielopole* per primera i única vegada a Espanya aquell dia mateix!», i vam marxar volant amb el meu cotxe tots els que hi cabíem, deixant-ho tot penjat: el Kantor presentava *La classe morta*, que ja havíem vist un parell de vegades! El cabreig va ser monumental. Vàrem anar a l'hotel i el Jordi es va amagar dins un armari, l'Ollé em va venir a veure tot desfet: «Ho sento, és que la propaganda que vaig llegir estava equivocada... I el Mesalles?...» I jo: «Doncs el Mesalles s'ha empenyat molt i se n'ha anat a l'estació a agafar el primer tren per tornar a Barcelona». L'Ollé a punt de plorar i el Mesalles que salta de l'armari cridant com un boig i una mica més i el Joan se'ns queda allà mateix de l'ensurt.

Després va canviar-se de pis i se'n va anar al carrer d'Aribau amb la Bea. Penso que van ser uns bons anys. Venia sovint a casa nostra a Puiglagulla, em petava de riure veient-lo intentar caminar pels boscos amb un bastó alt com ell, talment un sant Cristòfol, sense el nano. Estava content i anava fent coses amb la seva companyia, Teatre a la Deriva, que tiraven endavant amb el Jordi Coromina i el Jon Berrondo. Sempre he pensat que el que calia a Mesalles era només que hi hagués qui li facilités l'estructura on treballar. Tota l'organització feixuga de paperassa i anar a veure aquest i aquell se li feia un conyàs. Tot era tan senzill com evitar-li aquesta feina organitzativa. Ell sabia posar en escena. Les dificultats que envoltaven cada presentació d'un espectacle no el motivaven gens, no li interessaven i a més a més penso que considerava, i amb raó, que eren una pèrdua de temps. Per a ell, vull dir: Hi havia d'haver una altra gent que fos especialista en aquests assumptes.

Malgrat això que acabo de dir, la necessitat de fer el va portar a fundar amb el Joan Ollé el Col·legi de Teatre, allà al costat de la catedral, o a formar part de l'equip directiu del començament del Teatreneu, i fins i tot darrerament havia estat director del Centre Dramàtic del Vallès (CDV) un temps molt curt. La proposta de funcionament del CDV que defensava era exemplar: unes produccions molt lligades als alumnes de l'Institut del Teatre de Terrassa, teatre per a joves, el més actual, i tot plegat basat en una revisió de determinades obres de Shakespeare. Li van dir només bones paraules, li van posar pals a les rodes i se'n va avorrir. Va poder estrenar només *Sik-Sik* i *El barret de copa*, d'Eduardo de Filippo, en coproducció amb el Teatre Lliure (2002).

Els darrers anys estava molt preocupat una altra vegada per les dificultats que tenia per treballar. Per sort havia conegut la Mariona i quan ens vàiem me'n parlava entusiasmada. Sempre dèiem que ens havíem de conèixer tots a casa meua, però no ho vàrem arribar a fer.

El darrer any va fer un taller a Terrassa. Ens vàiem entre classes. Estava preocupat. Li vaig dir:

«L'any vinent se celebra a tot el món un any Beckett, què et sembla de remuntar el magnífic *Tot esperant Godot* que vas fer amb La Gàbia? Podríem repetir el Ramon Vila i jo mateix d'Estragó i Vladimir; i caldria trobar qui fes de Pozzó i Lucky, perquè dels actors que ho van fer un ja no fa teatre i l'altre treballa al País Basc. Ho podríem proposar al Nacional. Hi ha canvi de director. No han fet mai cap Beckett, ja toca, i a més és el moment amb això de la celebració. Tornaríem a utilitzar la traducció de Joan Oliver, que també els pot interessar per allò dels autors catalans...» Li va entusiasmar. De seguida va pensar que el Pozzó el podria fer el Lluís Marco i el Lucky ja el trobaríem.

Varem fer-ne un petit dossier. Ell ho va explicar a Sergi Belbel, que li va dir que en deixéssim un exemplar al Nacional, que tan aviat com s'incorporés ens trucaria. Ens vàrem entrevistar amb el Sr. Marco i li vam deixar el dossier i una nota per a ell i una per al Sergi. Efectivament, el Sergi ens va trucar i ens va citar per a final de novembre del 2005. El Jordi ja no va poder acudir-hi.

L'últim viatge junts el vàrem fer a Lille, a França, al juny de l'any passat. Jo actuava a *Heil Tanz!*, obra de teatre-dansa que dirigia Caterina Sagna i que representàvem a l'Opéra de la ciutat. Em va dir que li feia gràcia de veure aquest espectacle estrany del qual jo li havia parlat tant. Vaig estar molt content que tingués aquesta delicadesa. Va venir a veure les dues representacions que hi vàrem fer en dies successius. Casualment en aquests bolos es gravava el DVD de l'obra, on han quedat enregistrades les seves característiques riallades. Entretemps, a més de menjar i beure bé, em va fer passar per totes les botigues de roba de senyora perquè «l'aconsellés» per comprar un vestit per a la Mariona, a qui encara no tenia el gust de conèixer. Mesalles i jo intentant comprar roba de senyora a Lille, i a més per a una senyora que jo no coneixia i que ell m'anava describint, era un espectacle *epoustouflant*, com diuen els gavatxos.

La darrera vegada que vàrem sopar junts va ser al Poble Sec a «O meu lar», un restaurant senzill on es menja divinament. El Jordi, l'Ollé i jo. Vàrem parlar una mica de tot i, és clar, Mesalles no es va estar d'escandalitzar la clientela amb els seus esclats de riure. En sortir l'amo, que em coneix perquè hi vaig sovint, em va dir: «Este amigo tuyo es..., un poco escandaloso...» Li vaig respondre: «Mire, como dice Serrat, a mis amigos los mido con vara rasa, los tengo muy escogidos, son lo mejor de cada casa.» Ell que és un *pillo* va somriure i va balancejar el cap...

Vaig anar a veure el Sergi Belbel el dia de la cita, que no vaig voler anular. El Sergi em va atendre molt bé i va estar molt amable. Li vaig explicar el que volíem fer exactament amb el Jordi. Li vaig dir que «potser es podria presentar l'obra a partir de totes les extenses notes del Mesalles que guarda la Mariona, a més en tenim un vídeo, i suposo que entre en Ramon Vila i jo serem capaços de recordar bona part del muntatge. Es tractaria de trobar un bon company que ho ordenés tot des de fora, que fes de director d'un espectacle que ja té un muntatge fet. Podria ser un bonic homenatge a la feina del Mesalles. Amb el Jordi haviem pensat de presentar-lo a la Sala Petita». Em va dir que ho estudiarien i que ja em diria alguna cosa.

Al cap d'uns dies vaig rebre una amable carta del Sergi en què m'explicava que pensaven que no era aconsellable de fer celebracions d'aniversaris ni del Beckett ni de ningú perquè seria un constant no parar. Per tant, que desestimaven la nostra proposta.

He escrit aquestes notes a raig, perquè en Ricard Salvat, bon amic del Jordi i a qui hem d'agrair la seva tossuderia de no oblidar-lo, em va demanar si em semblava bé de fer-les. Potser han quedat massa personals.

En qualsevol cas, no puc deixar de pensar que el Mesalles ha estat la persona que més bé ha encarnat aquelles, per a mi, magnífiques paraules de Jacques Brel:

Finalement finalement
Il nous fallut bien du talent
Pour être vieux sans être adultes.